

Mira Törnvall ja Marja Raiman

LASTEN TERVEYDENHUOLTO JA ISOVANHEMMUUS

Isovanhempien kokemuksia

LASTEN TERVEYDENHUOLTO JA ISOVANHEMMUUS

Isovanhempien kokemuksia

Mira Törnvall ja Marja Raiman
Opinnäytetyö
Kevät 2015
Hoitotyön koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Hoitotyön koulutusohjelma, sairaanhoitaja (AMK)

Tekijät: Marja Raiman ja Mira Törnvall

Opinnäytetyön nimi: Lasten terveydenhuolto ja isovanhemmuus – isovanhempien kokemuksia

Työn ohjaajat: Eija Niemelä ja Merja Jylkkä

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2015

Sivumäärä: 42 + 1

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvailla isovanhempien kokemuksia lastenlasten terveydenhuollosta ja sitä, millainen voimavara he kokevat olevansa perheelle. Aihetta on tutkittu vähän, ja tutkimus-haaste on lähtöisin terveydenhuollon ammattilaisilta.

Opinnäytetyön teoriaosassa kuvaamme isovanhemmuutta, perheen voimavaroja, lapsen hyvinvointia ja terveyttä sekä perhekeskeisyyttä. Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, johon hankimme tutkimusaineiston teemahaastatteluilla. Tutkimusta varten haastattelimme kuutta isoäitiä ja yhtä isoisää. Valitsimme haastateltavat harkinnanvaraisesti ja toteutimme haastattelut yksilöhaastatteluina. Haastatteluista saadun aineiston analysoimme sisällönanalyysin mukaisesti.

Tutkimustuloksista ilmenee isovanhempien olevan pääsääntöisesti tyytyväisiä perusterveydenhuollon palveluihin. Isovanhemmat ovat tärkeä sosiaalinen tukiverkosto, joka auttaa perhettä selviytymään arkipäivän elämässä. Lapsille onkin tärkeää saada kokea monta rakastavaa aikuista ympärillään. Isovanhemmat ovat voimavara paitsi huolenpidon tarjoajina myös oman elämäkokemuksensa jakajina. Isovanhemmat kokivat voimavarana olemisen molemminpuoliseksi.

Tutkimustuloksia on mahdollista hyödyntää terveydenhuollon hoitohenkilökunnan keskuudessa siten, että he huomioisivat paremmin nuoren äidin. Isovanhempien merkitystä perheen voimavarana tulisi myös korostaa. Jatkotutkimusaiheena voisi tutkia, mikä aiheuttaa erikoissairaanhoidon puolella nuoren äidin syrjäytymisen isovanhemman ollessa mukana.

Asiasanat: isovanhemmuus, voimavara, perhekeskeisyys, lapsenlapsi, lasten hyvinvointi, lasten terveys

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Nursing and Health Care, Option of Nursing

---

Author(s): Marja Raiman and Mira Törnvall

Title of thesis: Children's health care and grandparenthood – grandparents' experiences

Supervisor(s): Eija Niemelä and Merja Jylkkä

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2015

Number of pages: 42 + 1

Purpose of this thesis is to describe grandparents' experiences of their grandchildren health care, and what kind of resource grandparents consider themselves to be to the families. There is limited research available on the topic and the topic it is derived from health care professionals.

In the theoretical part of the thesis, we describe grandparenthood, family resources, child's well-being and health as well as family-orientation. Our thesis is a qualitative research and the research data is gathered by theme interviewing. Six grandmothers and one grandfather were interviewed. We picked the interviewees discretionarily and executed interviews individually. We analysed research data in accordance with the principles of content analysis.

The research results indicate that grandparents are mainly content with the basic health care services. Grandparents are an important social support network that helps families in coping with everyday life. It is important for children to experience many loving adults around them. Grandparents are a resource not only as care providers but in sharing their own life experience. The grandparents and families experienced the being as the resource as reciprocal

Health care professionals can utilise the research results in order to better notice young mothers. In addition, meaning of grandparents as a family resource should be highlighted. As further research, it could be investigated what causes the exclusion of young mothers in special health care when a grandparent is included.

Keywords: grandparenthood, resource, family-orientation, grandchild, children's well-being, children's health

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 LAPSET JA PERHE.....	8
2.1 Lasten terveys ja hyvinvointi	8
2.2 Sairaalan lapsen hoito	9
2.3 Perhekeskeisyys, perhehoitotyö	11
3 ISOVANHEMMUUS.....	13
3.1 Isovanhemmuus Suomessa.....	13
3.2 Isovanhemmuuden kokeminen	14
3.3 Isovanhempien merkitys	15
3.4 Isovanhemmat perheen voimavarana.....	16
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	20
4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet.....	20
4.2 Tutkimustehtävät.....	20
4.3 Tutkimusmenetelmä.....	21
4.4 Aineiston keruu	21
5 AINEISTON ANALYSOINTI.....	24
5.1 Aineiston käsittely	24
5.2 Sisällönanalyysi	24
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	27
6.1 Haastateltavien taustaa	27
6.2 Isovanhempien positiivisia kokemuksia terveydenhuollosta lastenlasten kanssa	28
6.3 Isovanhempien negatiivisia kokemuksia terveydenhuollosta lastenlasten kanssa	28
6.4 Isovanhempi voimavarana	29

6.5 Isovanhemman oma aika	29
6.6 Isovanhempien saama palaute vanhemmilta	30
7 POHDINTA	31
7.1 Tutkimuksen ja tulosten pohdintaa.....	31
7.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	33
7.3 Johtopäätökset.....	36
LÄHTEET.....	38
LIITE 1	43

1 JOHDANTO

Suomessa hoitotieteessä isovanhemmuutta on tutkittu vähän. Aihe on ajankohtainen ja tärkeä yhä useamman suomalaisen tullessa isovanhemmuusikään. Nykypäivänä isovanhemmat eivät kuulu enää niin tiiviisti ydinperheeseen, vaikka ennen elettiin useamman sukupolven perheissä. Nykypäivän suuret ikäluokat ovat tulleet isovanhemmiksi ja ovat nuorekkaampia kuin aikaisemmat sukupolvet.

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2005 äidinäidit olivat iältään keskimäärin 56-vuotiaita ja isänisät 60-vuotiaita. Osalla isovanhemmista on myös omat vanhemmat elossa ja heistä huolehtiminen on pois lastenlasten saamasta ajasta. Myös omat harrastukset ja vapaa-aika vähentävät lastenlasten kanssa vietettyä aikaa.

Tässä tutkimuksessa on tarkoitus kuvata isovanhempien kokemuksia lasten terveydenhuollosta ja selvittää, millainen voimavara isovanhemmat ovat perheille. Tutkimuksen lähtökohtana on kerätä isovanhempien kokemuksia siitä, kuinka terveydenhuollon ammattilaiset huomioivat heidät ja mikä merkitys isovanhemmilla on perheille. Isovanhempien kokemukset perustuvat ihmisen henkilökohtaiseen kokemusmaailmaan, ja tutkittaessa isovanhempien kokemuksia terveydenhuollosta ja voimavarasta perheille on perusteltua valita haastateltaviksi harkinnanvaraisena näytteenä henkilöitä, joilla on kokemusta kyseisistä asioista.

Tutkimus on laadullinen, ja sen aineisto hankittiin haastattelemalla isovanhempia. Tutkimusta varten haastateltiin kuutta isoäitiä ja yhtä isoisää. Haastatteluista saatu aineisto analysointiin litteroinnin jälkeen teorialähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti tutkimustulosten ja niistä muodostettavien johtopäätösten aikaansaamiseksi.

2 LAPSET JA PERHE

2.1 Lasten terveys ja hyvinvointi

Lapsille luodaan jo pienenä perusta myöhemmälle terveydelle ja hyvinvoinnille. Elintavat ja niihin vaikuttavat käytösmallit omaksutaan lapsuus- ja nuoruusvuosien aikana. Terveyttä edistävät toimintamallit muotoutuvat yhdessä lapsen perheen ja muun lähiympäristön kanssa. Myönteisiin toimintamalleihin kuuluvat mm. liikunnan ja levon tasapainoinen suhde, terveelliset elintavat, monipuolinen ravitsemus, päihteettömyys, tasapainoinen mielenterveys ja tunne-elämä, harrastukset ja sosiaaliset suhteet. (Reivin & Vitikainen, viitattu 13.1.2015.)

Valtaosa lapsista voi hyvin Suomessa, paremmin kuin ennen. Lapset ovat entistä terveempiä, lapsikuolleisuus on laskenut ja vakavat tartuntataudit on voitettu. Lapsille ja heidän vanhemmilleen on tarjolla palveluita ja etuuksia niin, että vanhemmat voivat turvata lastensa hyvinvoinnin. Nykyisin lasten terveysongelmia on ylipaino, allergiat, astma ja diabetes sekä käyttäytymishäiriöt. Käyttäytymishäiriöt ovat yleistyneet ja lastensuojelun asiakasmäärät ovat nousseet. (Vilen, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen, Kurvinen 2006, 65.)

Yhteiskunnalliset muutokset maataloudesta teolliseksi kaupunkiyhteiskunnaksi ei yksin selitä ongelmia, joista lapset tänä päivänä kärsivät, ongelmia aiheutuu myös heidän lähiympäristötekijöistä. Yksi tekijöistä saattaa olla perhe, jolle ensisijainen kasvatusvastuu kuuluu. Perhe ja perhe-elämä ovat muuttaneet paljon yhteiskunnallisten muutosten vuoksi, on ydinperheitä, uusperheitä ja yksinhuoltajaperheitä. Tästä johtuen lasten käsitykset perheestä voivat olla hyvin erilaisia. Kodin ulkopuolella vietetty aika on kasvanut mm. vanhempien työmäärän lisääntymisen vuoksi, joten koti on nykyään paikka, jossa käydään nukkumassa ja syömässä. Alle kouluikäisten lasten vanhemmat joutuvat nykyisin joutumaan enemmän, päivähoitopaikan saanti ei onnistu yhtäkkiä, ja isovanhemmat eivät useinkaan asu samalla paikkakunnalla. (Numminen 2005, 10–11.)

Antti O. Tanskanen (2014, 12) on väitöskirjassaan tutkinut mm. isovanhempien merkitystä lasten hyvinvointiin nyky-yhteiskunnassa. Lasten hyvinvointia nyky-yhteiskunnassa mitataan lapsen henkisenä ja fyysisenä hyvinvointina, historiassa hyvinvoinnin mittarina on käytetty hengissä selviytymistä. Lasten hyvinvointia pidetään tärkeänä, mutta isovanhempien merkitystä lasten hyvinvoinnin lisääjinä on jäänyt paljolti huomioimatta (Tanskanen 2014, 15). Sosiaalitieteilijät ovat tutkineet isovanhempien merkitystä lasten kehitykseen ja hyvinvointiin mittaamalla lasten psykologista hyvinvointia mm. lasten henkisellä ja fyysisellä kehityksellä sekä masentuneisuuden puuttumisena. (Tanskanen 2014, 40–41.)

Yhdysvalloissa tehdyssä tutkimuksessa isovanhempien aktiivinen leikkiminen 7 kuukauden ikäisten lastenlasten kanssa, vaikutti lasten varhaiseen kehitykseen myönteisesti. Myös usein tapahtuvilla vierailuilla isovanhempien ja lastenlasten välillä oli myönteinen vaikutus lasten kehitykseen. Toisen Yhdysvalloissa tehdyn tutkimuksen mukaan löytyi viitteitä siitä, että isovanhempien tietoisilla ja tiedostamattomilla panostuksilla lastenlapsiin ei aina ole hyödyllistä vaikutusta lasten hyvinvointiin. Kuitenkin tutkimusten mukaan isovanhemmista saattaa olla hyötyä lastenlasten hyvinvointiin kaikissa tilanteissa, ei vain perheen kriisitilanteissa. Isovanhempien vaikutus lastenlasten hyvinvointiin voi olla myös epäsuoraa, vanhemman kautta saatua. (Tanskanen 2014, 42–43, 60.)

2.2 Sairaalan lapsen hoito

Lapsen sairastuminen vaikuttaa koko perheeseen ja lapsen läheisiin. Varsinkin yhden perheenjäsenen ollessa sairaalassa, joutuu koko muu perhe miettimään omaa rooliaan saadakseen arjen toimimaan, tällöin isovanhempien rooli voi olla hyvinkin merkittävä perheelle. Jokainen perheenjäsen reagoi omalla tavallaan sairastumiseen. Pitkäaikaissairaalla lapsella on suurempi vaikutus perheen toimintaan ja arjen pyörittämiseen kuin muutaman päivän kestäväällä sairastumisella. Lapsen ollessa pitkäaikaissairas on mietittävä kuka jää kotiin hoitamaan sairastunutta ja miten taloudelliset asiat järjestyvät. (Åstedt-Kurki, Jussila, Koponen, Lehto, Majjala, Paavilainen ja Potinkara, 2008, 43–46.)

Lapsen sairastuessa vanhemmat kaipaavat hoitohenkilökunnalta emotionaalista tukea ja vuorovaikutusta ja luottamusta, joka edistää lapsen hyvinvointia. Tärkeää vanhemmille on myös tieto sairaudesta

ja sen hoidosta. Perheet kokevat tärkeäksi sen, että he saavat osallistua hoitoon. (Maijala, Helminen, Heino-Tolonen & Åstedt-Kurki 2011, 14–15.)

Lasten hoitotyössä tulee ottaa huomioon sairauden vaikutus lapseen, niin fyysisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisesti. Hoitotyö keskeiset periaatteet sairaan lapsen hoidossa ovat perhekeskisyyden, yksilöllisyyden, kokonaishoidon ja hoidon jatkuvuuden periaatteet. Vanhempien ottaminen mukaan lapsen hoitoon vähentää lapsen pelokkuutta. Nykyään on huomattu vanhempien mukana olon tärkeys sairaan lapsen hoidossa ja heidät on otettu paremmin mukaan hoitotilanteisiin perheen kykyjen ja voimavarojen mukaan. (Olenius 2011, 6–7.) Sairas lapsi tarvitsee tavallista enemmän vanhempien läheisyyttä, seuraavaa ja mielekästä tekemistä sairaudesta huolimatta. (Vilen ym. 2006, 338).

Lapsen sairastuminen yllättää ja pysäyttää perheen koko tavanomaisen elämän. Ongelmat eivät rajoitu ainoastaan uusien tietojen ja taitojen oppimiseen, vaan perhe joutuu monenlaisten tunteiden ristiriitaan. Sairastumisen kokemus riippuu aina aikaisemmasta elämäkokemuksesta, senhetkisestä elämäntilanteesta, perhe- ja ystävyysuhteista sekä kunkin henkilön kehitysvaiheesta ja persoonallisuudesta. Perheellä on paljon opittavaa sairauteen liittyen, sanastot ja termit voivat olla vaikeita ymmärtää. Kokemukset ja muilta saatu tieto auttavat ymmärtämään uusia eteen tulevia tilanteita. Sanotaan, että kun lapsi sairastuu, niin koko perhe sairastuu samalla. (Vilen ym. 2006, 343.)

Lapsen sairastuessa on tärkeää, että sairaanhoitaja tukee vanhemmuutta. Tuki auttaa perhettä selviytymään ja lisäämään perheen positiivisia voimavaroja. Lähtökohtana vanhemmuuden tukemiseen on perheen oma asiantuntemus ja koko perheen tottumusten arvostaminen. Vanhemmuuden tukeminen, turvallisen ilmapiirin luominen sekä lapsen ja perheen hyvinvoinnista huolehtiminen kuuluvat hoitohenkilökunnan vastuuseen ja asiantuntijuuteen. (Åstedt-Kurki ym. 2008, 64.)

Hoitotyön suunnitelma tulee laatia yhdessä lapsen ja perheen kanssa, omahoitaja on asiantuntija, mutta lapsi ja perhe ovat oman elämäntilanteensa asiantuntijoita. Omahoitajaa velvoittaa tarkka tiedon

anto lapsen hoidosta lapselle ja perheelle. Perheellä on oikeus nähdä lapsen hoitoa koskevat asiakirjat. (Vilen ym. 2006, 340.)

2.3 Perhekeskeisyys, perhehoitotyö

Perhehoitotyö on tärkeä ja keskeinen osa hyvinvointivaltiota ja kuuluu hyvinvoivan yhteiskunnan toimintaan. Perhehoitotyön tärkeimmät tavoitteet ovat perheen tukeminen ja tiedon lisääminen sekä hoidon jatkuvuuden turvaaminen. Tärkeänä asiana esille nousee perhekeskeisyys, ja se miten työntekijät omaksuvat työskentelytavan perheiden ja heidän läheistensä kanssa. Työskentelytapaan vaikuttaa taustalla oleva teoria, sovellettavat menetelmät, perusoletukset perheestä ja työhön liittyvä käsitteistö. (Rantala 2002, 33.)

Vuoden 1972 kasvatusneuvolain jälkeen kaikki kasvatusneuvolat kunnallistuivat. Se oli kuitenkin monien mielestä jo silloin vanhentunut, koska siitä puuttui yhä keskeisemmäksi käynyt perhepainotus. 1970-luvulle saakka on painotettu lapsen yksilöllisiä ongelmia. Perhekeskeisen oivalluksen myötä tämä näytti riittämättömälle. (Yesilova 2009, 98.) Perhekasvatuksen määrittely on hankalaa käsitteellisen epäselvyyden vuoksi. Perhekeskeisyydestä puhuttiin jo 1970 - 1980 luvun vaihteessa perheneuvonnan, -kasvatuksen, -valmennuksen ja -terapian lisäksi. Sillä ei viitattu niinkään tiettyyn palveluun, yksilöityyn kohderyhmään tai oppiin vaan pikemmin sillä tarkoitettiin asennetta ja tietoisuutta, jonka tulisi lävistää koko yhteiskunta. (Yesilova 2009, 102.)

Lasten hoitotyössä ei ole koskaan asiakkaana ainoastaan lapsi vaan myös hänen perheensä. Lapsen sairastuminen voi käynnistää kriisin perheessä ja vanhatkin ongelmat voivat puhjeta esiin. Lapsen sairastuminen voi tuoda perheeseen myös taloudellisia ongelmia. Perhekeskeisyys periaatteen mukaan perhe on aktiivinen lapsensa hoitoon osallistuja, jolla on oikeus päättää yhdessä hoitohenkilökunnan kanssa lapsensa hoidosta. Perheen antama tuki parantaa lapsen oloa ja edesauttaa hänen terveydentilaansa. Lapsen tulee saada hoitaa ihmissuhteitaan myös sairaalahoidon aikana. Vanhemmuutta kunnioitetaan sekä lasta että vanhempaa kuunnellaan lapsen hoitoa koskevissa asioissa. (Vilen ym. 2006, 20.)

Perhelähtöinen tukeminen tarkoittaa perheen voimavarojen lisäämistä ja vaikeuksien helpottamista tai ainakin niin, että vaikeuksien, kuten sairauden kanssa on helpompi elää. Voidaan puhua myös valtaistumisesta, jolla tarkoitetaan, että perhe kokee pystyvänsä vaikuttamaan omiin asioihin. Perhe voi kokea olevansa riippuvainen sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiden toimintatavoista ja mielipiteistä. Perheeseen voi tulla tilanteita joissa vanhemmat kokevat voimavarojensa vähenevän ja omaan työhön sitoutuminen käy mahdottomaksi. Työntekijän tulisi nähdä se todellisuus, jossa perhe elää ja ymmärtää vanhempien jaksamisen tärkeys. (Vilen ym. 2006, 72.)

Lasten ja perheiden kanssa tehtävässä työssä työntekijällä tulee olla monipuolinen tieto ja taito. Ammatillinen toiminta perustuu tutkittuun tietoon, se on tavoitteellista ja suunnitelmallista. Sosiaali- ja terveysalan palvelutehtävissä tulee työntekijän kyetä tukemaan eri-ikäisiä asiakkaita. Lasten ja perheiden kanssa tehtävässä työssä tulee olla tietoinen kasvuympäristön merkityksestä lapsen hyvinvoinnille. (Vilen ym. 2006, 12–13.) Työntekijän työtä ohjaa tiedostettu ja tiedostamaton toimintamalli eli toisin sanoen paradigma. Kasvattajaparadigma kuvaa kasvattajan ajatuksellista ja toiminnallista viitekehystä, jossa uskomukset, tieto ja teot muodostavat kokonaisuuden. Kasvattajan paradigma vaikuttaa siihen millaisia oletuksia työntekijä tekee lapsesta, mitä käsitteitä hän käyttää ja soveltaa, sekä siihen millainen teoria on toiminnan taustalla. (Rantala 2002, 33.)

Perhettä kuunnellaan ja toiminnassa vältetään kaavamaisuutta. Tällainen toiminta edellyttää perheen tuntemista, tilanneherkkyyttä, vanhempien päätöksenteon kunnioittamista sekä luottamuksen hankkimista. Työntekijän tulee jatkuvasti kehittää omia vuorovaikutustaitojaan sekä perhekeskeisiä työmenetelmiään. (Vilen ym. 2006, 16.)

Rantala (2002, 34–35) tuo esille pro gradussaan sen, miten erialojen työntekijöillä voi koulutuksen ja kokemuksen kautta olla täysin erilaiset näkemykset perhekeskeisyyden merkityksestä käytännön työssä. Eri ammattiryhmien sisällä perhekeskeisiksi koetut näkemykset ja työmenetelmät voivat vaihdella hyvinkin paljon. Työntekijän rooli on tukea perheitä päätöksen teossa, toimia neuvonantajana, tuoda esille mahdollisuuksia ja vahvuuksia. Perhe voidaan mieltää yhdeksi kokonaisuudeksi kaikkine jäsenineen, jolloin perhe kokonaisuudessaan on keskeinen hoitotyön mielenkiinnon kohde.

3 ISOVANHEMMUUS

3.1 Isovanhemmuus Suomessa

Tilastokeskuksen 2011 tekemän tutkimuksen mukaan Suomessa lapsilla on keskimäärin 2,9 isovanhempaa. Perheitä hajoaa paljon nykypäivänä ja silloin isovanhemmilla on suuri merkitys lasten tukemisessa. Avioerojen määrällinen kasvu ja lasten lukumäärällinen väheneminen ovat nakertaneet perinteistä ydinperhettä eri tavoin, mistä on seurannut ”hajonneiden” perheiden ja ilman perhettä asuvien määrän kasvaminen. Syntyy uusioperheitä, sateenkaariperheitä ja myös yksinhuoltajaperheitä, joten lapsille isovanhemmat ovat yleensä se pysyvä ja tärkeä. He tarjoavat turvallisuutta sekä jatkuvuutta elämän suurissa asioissa. Nykyään lapsilla on useammat isovanhemmat kuin heidän vanhemmillaan (Eräsaari 2002, viitattu 26.3.2014). Isovanhempien määrän kasvaessa on alettu kiinnittää isovanhemmukseen enemmän huomiota. On perustettu isovanhempien yhdistyksiä ja isovanhemmat ovat saamassa jopa oman nimikkopäivän (Ijäs 2006, 47.)

Väestöliiton tutkimuksen mukaan vuonna 2011 isovanhempien määrä Suomen väestössä oli neljä isovanhempaa 39 prosentilla alaikäisistä lapsista. Kolme isovanhempaa oli 29 prosentilla ja kaksi isovanhempaa 19 prosentilla lapsista. Kahdeksalla prosentilla lapsista oli vain yksi isovanhempi ja kuudella prosentilla ei ainuttakaan isovanhempaa väestössä. Määrä vaihtelee luonnollisesti lapsen iän mukaan: alle vuoden ikäisistä lapsista 58 prosentilla oli tarkasteluajankohtana väestössä kaikki neljä isovanhempaa, kun taas 17-vuotiaista neljä isovanhempaa oli enää 17 prosentilla. Vastaavasti vauvoista neljällä prosentilla ja 17-vuotiaista 11 prosentilla ei ollut yhtään isovanhempaa väestössä (Pelkonen 2014, Viitattu 8.12.2014.)

3.2 Isovanhemmuuden kokeminen

Isoisät kokevat isovanhemmaksi tulemisen hieman erilaisilla kuin isoäidit. Isoisät iloitsevat suvun jatkumisesta, kun taas isoäidit kokevat huolta ja halua tukea lastaan (Ijäs 2004, 14). Isovanhemmilla on tärkeä merkitys lapsille ja lastenlapsille. Isovanhemmilta saadaan elämäkokemusta ja he ovat arvokas voimavara lapsiperheen arjessa. Isovanhempien avulla lapsenlapset saavat myös käsityksen omista juuristaan. Isovanhemmat voivat ottaa lapsenlapsiaan mukaan erilaisiin tilaisuuksiin ja tapahtumiin, ja näin ollen lapset saavat kokea uusia elämyksiä ja vuorovaikutusta aikuisten kanssa sekä saavat myönteistä huomiota aikuisilta. (Kinnunen 2006, 70.) Tulee kuitenkin muistaa, että isovanhemmuus on eri asia kuin vanhemmuus.

Isovanhemmat kokevat pääsääntöisesti isovanhemmuuden myönteisenä asiana. Lapsenlapset voidaan tuntea helpommiksi ja läheisemmiksi kuin omat lapset. Varsinkin vuorovaikutus ja oman tarpeellisuuden tunteminen koetaan myönteisinä asioina. Nämä asiat korostuvat erityisesti nuorempien isovanhempien kohdalla. Hartikaisen (2013, 24) Pro gradu -tutkimuksen mukaan isovanhemmat näkivät isovanhemmuutensa siunauksena, onnellisuuden ja ilon lähteenä sekä uutena, voimistuneena kiinnostuksena elämään. Monet isovanhemmat kuvasivat isovanhemmaksi tuloaan yhdeksi elämän tärkeimmistä asioista. Isovanhemmuus toi keski-ikäisille suoranaista intoa, vaikka heidän elämänsä ei ollut tyhjää ennen isovanhemmaksi tuloakaan.

Isovanhemmuus on todettu olevan tärkeä asia perheille ja lastenlapsille. He toimivat opettajina tai ovat resurssina perheille. Tyytyväisyyttä isovanhemmissa lisää se, että he pystyvät vaikuttamaan lasten lastensa hyvinvointiin taloudellisesti ja elämäkokemuksen avulla. Isovanhempi pystyy saavuttamaan toteutumattomia pyrkimyksiään ja unelmiaan lastenlastensa avulla, nähdessään lastenlapsensa tietynlaisena itsensä jatkona. (Hartikainen 2013, 24.)

3.3 Isovanhempien merkitys

Perheen sosiaalisessa verkostossa isovanhemmat ovat yksi olennainen osa. Lähellä asuva isovanhempi lisää mahdollisesti perheiden ja lasten turvallisuuden tunnetta. Isovanhemmat ovat tärkeä osa lapsen kasvatusta koko lapsuuden ajan. Isovanhempien rooli kasvattajana on osallistumista arkipäiväisiin asioihin, hoitoavun antamista, tukea vanhempia kasvatustyössä ja neuvoa sekä kertoa mielipiteitään vanhemmuudesta ja lasten kasvatuksesta.

Suurin apu saadaan isovanhemmilta yleensä myös silloin, kun lapsenlapsi sairastuu (Broberg ym. 2002, 31). Useimmiten isovanhemmat hoitavat lapsenlapsiaan siksi, että he haluavat olla heidän kanssaan. Isovanhemmat etenkin isoisät voivat lastenlastensa kautta ottaa takaisin sitä aikaa, kun heidän omat lapsensa olivat pieniä, mutta perheen elättäminen vei suuren osan lasten kanssa vietetystä ajasta. Nyt isovanhempiana he saavat nauttia lastenlasten seurasta ja siirtää elämäniisautta lapsenlapsille sekä olla tukena ja turvana. (Dieckmann 2002, 11, 17.)

Isovanhemmat antavat useimmiten lastensa perheille korvaamatonta apua. He auttavat taloudellisesti, lastenhoidossa ja opettavat lapsille erilaisia käytännön asioita. Isovanhemmat voivat olla vanhemmille korvaamaton tuki ja apu uudessa elämäntilanteessa. Isovanhemmat voivat luoda kasvavalle lapselle ja nuorelle turvallisen ja rauhallisen hetken kiireiden keskellä. Isovanhemmat eivät koe perheiden auttamista velvollisuutena vaan tukevat perheitä kaikessa mahdollisessa. Isovanhemmat osaavat myös kieltäytyä, eikä heidän tarvitse uhrautua loputtomiin. Lasten perheiden kysyessä mielipidettä tai apua isovanhemmilta tuo se isovanhemmille tunteen olevansa arvostettu. Vanhemmat ovat kiireen keskellä kiitollisia isovanhemmille avusta, vaikkakin he tekevätkin lopullisen päätöksen itse lasten hoidosta ja kasvatuksesta. (Kinnunen 2014, 42–43.)

Ennen suurten ikäluokkien ollessa lapsia yhteiselo isovanhempien ja lastenlasten välillä oli kovaa työtä. Asioita tehtiin yhdessä työnteon ja hyödyn vuoksi ja kaikessa on ollut opettamisen maku. Nykyään asioita tehdään yhteisen mukavan mm. retkeilyn ja rentoutumisen vuoksi ja pohditaan enemmän sitä mitä lapsi jaksaa tai haluaa tehdä. Joka tapauksessa yhteiset muistot mummon ja vaarin kanssa tehdyistä asioista ovat varsin mukavia. (Fågel 2010, 60.)

Isovanhempien merkitys ei ole siis yhteiskuntien modernisoitumisen seurauksena kadonnut. Voidaan olettaa, että isovanhempien rooli tulee olemaan myös tulevaisuudessa merkittävä. (Tanskanen, Hämäläinen & Danielsbacka 2009, 384.) Perhehoitotyö on kehittänyt erilaisia isovanhemmuuden roolia vahvistavia toimintamuotoja, esimerkiksi isovanhempien yhdistys sekä varamummu ja varapappa-toiminta (Juhela 2006, 72).

3.4 Isovanhemmat perheen voimavarana

Juurakon (2010,17) Pro Gradu tutkielmassa lapsiperheen voimavarat ovat jaoteltu eritavoilla mm. aineellisiin, sosiaalisiin ja yksilöllisiin voimavaroihin. Jossa perheen tulot, omaisuus ja fyysinen elinympäristö ovat aineellisia voimavaroja. Sosiaaliset voimavarat pitävät sisällään parisuhteen, ystävät ja sukulaiset sekä yhteiskunnan tarjoamat palvelut. Kun taas fyysisestä ja psyykkisestä terveydestä ja personallisuudesta muodostuvat yksilölliset voimavarat. Toisessa jaottelussa perheen voimavarat muodostuvat viidestä eri osatekijästä, joita ovat vanhemman itsetunto, perheiden sosiaaliset tukiverkot, voimien riittävyden sääntely, tietäminen perheen voimavarana sekä perheen käsitys tulevaisuudesta.

Maijala (2011, 53) luokittelee isovanhemmuuden voimavarat Pro Gradussa neljään ryhmään psyykkisiin, sosiaalisiin, tiedollisiin ja fyysisiin voimavaroihin. Psyykkiset voimavarat sisältävät molemmin puolisen avunannon, muun muassa lastenlapsilta saatu apu lumitöissä tai teknisten asioiden asentamisessa ja korjaamisessa, isovanhemmat taas auttoivat lastenlapsiaan koulutehtävissä. Omana itsenä olemisen, isovanhemmaksi tuleminen auttaa isovanhempia hyväksymään ikääntymisen tuomat muutokset. Ilon tuottamiseen kuuluu yhdessä tekemisen riemu. Muistojen antaminen, siihen kuuluu lastenlapsien saamat muistot yhteisten retkien ja yhdessä tekemisen muodossa. Lastenlapset vaikuttavat isovanhempien uskallukseen uuteen tekemiseen ja kokemiseen.

Sosiaaliset voimavarat Maijala (2011, 57) on luokitellut yhdessäoloon, kyläilyyn, lähellä asumiseen ja isovanhempien mahdollisuuteen tutustua lastenlapsiin. Isovanhemmat, joiden lastenlapset asuvat toisella paikkakunnalla, kokevat yhdessä olon todella tärkeäksi ja aika pyhitetään lastenlasten kanssa yhdessä tekemiseen ja matkusteluun. Samalla paikkakunnalla asuvat isovanhemmat ovat onnellisia,

että saavat asua lähellä lastenlapsiaan. Isovanhemmille on tärkeää, että lapsenlapset tutustuvat omiin juuriinsa.

Tiedollisiin voimavaroihin kuuluu oppiminen ja opettaminen sekä tutustuminen lastenlasten koulumailmaan ja ajattelutapaan. Perinteiden siirtäminen isovanhemmilta lastenlapsille on tärkeä tiedollinen voimavara. Isovanhemmat oppivat lastenlapsiltaan kännyköiden käytöstä, elämänarvoihin. Isovanhemmille on tärkeää opettaa lastenlapsille käytännön asioita ja kädentaitoja. Lastenlasten kanssa isovanhemmat kiinnostuvat ja oppivat uusia asioita. (Maijala, 2011, 60–64.)

Viimeiseksi voimavaraksi Maijala (2011, 66) luokittelee fyysisen voimavaran, johon kuuluu isovanhempien fyysinen kunto ja yhteiset liikuntaharrastukset. Lastenlasten kanssa touhuaminen lisää isovanhempien vireyttä ja liikunnallisuutta.

Pro Gradu tutkimuksessaan Juhela (2006, 22) kuvaa lapsiperheiden selviytymistä arjessa ja isovanhemmilta saamaa sosiaalista tukea. Isovanhempien sosiaalinen tuki lisäsi lapsiperheen arjessa selviytymistä, tuen muodoista eniten isovanhemmilta saatiin emotionaalista tukea. Emotionaalinen tuki mahdollistaa tunteiden ilmaisun ja sympatian saamisen. Lisäksi kannustus, luottamus, huomiointi ja kuuntelu ovat emotionaalisen tuen keinoja, siihen ei liity tiedon etsiminen eikä saaminen. Isovanhemmat ovat tärkeitä lapsille. Säännöllinen yhteydenpito ja läheiset suhteet isovanhempien kanssa ovat hyväksi lapselle.

Isovanhemmat ovat tärkeä sosiaalinen tukiverkosto, joka auttaa perhettä selviytymään arkipäivän elämässä. Lapsille onkin tärkeää saada kokea monta rakastavaa aikuista ympärillään. Isovanhemmat ovat voimavara paitsi huolenpidon tarjoajina myös oman elämänkokemuksensa, arvojen, tietojen ja taitojen siirtäjinä. Juhelan tutkimuksen mukaan lähes kaikki lapsiperheet kokevat saavansa isovanhemmilta positiivista palautetta ja tukea vanhemmuuteen. Tutkimuksesta nousi esiin äidinäidin osoittavan eniten luottamusta lasten perheille, mutta myös muista isovanhemmista yli 70 % osoitti luottamusta. Juhelan tekemän tutkimuksen mukaan lapsiperheistä 62 % kokee saavansa äidinäidiltä hyviä

neuvoja. Äidinäidit tukevat eniten myös tehtyjä ratkaisuja, heidän kanssaan voidaan keskustella ja he rohkaisevat päätöksenteossa. (Juhela 2009, 50–51.)

Arjen säännöllisyys on tärkeää perheen elinvoimaisuuden ylläpitämisessä. Säännöllisyys liittyy perheen ruokailuun, nukkumiseen ja liikkumiseen. Samojen rutiinien toistaminen luo elinvoimaa kaikenikäisille perheenjäsenille. Isovanhemmille säännölliset ruokailuhetket ovat tärkeitä asioita ja mukavaa ajanvietettä, kun taas heidän lastensa perheissä ruokailua rytmittää työelämä. (Peltomäki 2014, 52.) Isovanhemmat luovat siis turvallisuutta ja säännöllisyyttä lapsenlapsilleen myös ruokailujen kautta.

Peltomäen (2014, 58) väitöskirjan tuloksista ilmenee kuinka hyödyksi olemisen kokemus tuottaa hyvää mieltä sekä isovanhemmille, että perheelle. Isovanhempi tuntee itsensä hyödylliseksi ja lapset hyötyvät konkreettisesti isovanhemman osallistuessa kodista ja perheestä huolehtimiseen. Isovanhempien ja perheiden yhdessä oleminen ja tekeminen rikastuttavat molempien elämää. Isovanhempi kokee olevansa myös hyödyksi, kun omat lapset ja lapsenlapset kysyvät neuvoja.

Isovanhemmuus on tänä päivänä suuressa arvossa vanhempien, lastenlasten ja isovanhempien keskuudessa. Myös yhteiskunnan tulisi arvostaa vanhoja ihmisiä muutenkin kuin tukijoukkoina. Tilastokeskuksen mukaan isovanhemmat avustavat eniten nuorempia sukupolvia. (Tulusto & Kukumäki 2010, 118.) Perhepoliittisessa päätöksenteossa pitäisi ymmärtää isovanhempien kasvava merkitys perheissä. Kaikki isovanhemmat eivät pysty osallistumaan aikuisten lastensa ja lastenlastensa elämään, eikä kaikilla lapsilla ole isovanhempia. Myös sosiaalista isovanhemmuutta, eli muiden kuin biologisten suhteiden tukemista eri sukupolvien välillä tulisi paremmin tukea ja arvostaa. (Fågel 2010, 7.)

Elämän käännekohtissa korostuu isovanhempien merkitys. Jos perhe kohtaa jonkun kriisin esimerkiksi lapsen sairastumisen, avioeron tai työttömyyden, voi isovanhemman tarjoama tuki olla todella tärkeää. Näissä kriiseissä isovanhempien tuki on usein perheen ja etenkin lapsenlapsen keskeinen voimavara. Vanhempia kohdannut kriisi voi vaikuttaa vanhemman ja lapsen välisiin suhteisiin, mutta isovanhempi

pystyy yleensä tällaisen kriisin keskellä tarjoamaan lapsenlapselle jatkuvuutta sekä turvallisuutta. Brittiläisessä tutkimuksessa kävi ilmi, että vaikeassa elämäntilanteessa oleva nuori välttyi ongelmilta sekä tuli sosiaalisemmaksi, jos hänellä oli elämässään osallisena läheinen isovanhempi. (Rotkirch, Söderling & Fågel 2010, 6–7.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimuksen tarkoitus oli kuvata isovanhempien kokemuksia, heidän käyttäessä lastenlapsiaan terveydenhuollossa. Tutkimuksessa kuvattiin samalla isovanhempien kokemuksia perheen voimavarana. Isovanhempien kokemuksista lasten terveydenhuollossa ei ollut juuri tutkittu, joten aihe oli ajankohtainen ja tutkimuksen avulla terveydenhuollon ammattilaiset voisivat saada uusia näkökulmia kohdata isovanhemmat.

Tutkimuksen tavoitteena oli saada isovanhempien kokemuksista sellaista tietoa, jota voidaan hyödyntää perhehoitotyössä ja terveydenhuollossa. Tutkimuksessa selvitettiin myös millainen voimavara isovanhempi kokee olevansa perheelle.

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen. Laadullisella tutkimuksella pyritään mm. kuvaamaan ilmiöitä ja ymmärtämään tiettyä toimintaa eli kuvaamaan todellista elämää. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että henkilöt joilta tietoa kerätään tietävät tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta tutkittavasta asiasta. Näin ollen haastateltavien valinta tulee olla tarkoin harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86.)

4.2 Tutkimustehtävät

Tutkimus hakee vastauksia kysymyksiin:

1. Millaisia kokemuksia isovanhemmilla on lasten terveydenhuollosta?
2. Millaisena voimavarana isovanhemmat kokevat olevansa perheelle?

4.3 Tutkimusmenetelmä

Ihmisen ollessa tutkimuksen kohteena voidaan puhua fenomenologis-hermeneuttisesta tutkimusperinteestä. Tässä ihmisen kokemus, merkitys ja yhteisöllisyys ovat tutkimuksen teon kannalta keskeisiä käsitteitä. Fenomenologis -hermeneuttisessa tutkimuksessa on tavoitteena tehdä jo tunnettu tiedetyksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34–35.) Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin isovanhempien kokemusta ja ymmärryksen muodostumista heidän oman kokemuksensa kautta.

Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarkoitus todentaa jo olemassa olevia väittämiä vaan sen tarkoitus on pyrkiä löytämään tai paljastamaan tosiasioita. Tutkimuksessa tulee käsitellä tapauksia, tässä tapauksessa haastateltavia isovanhempia ainutlaatuisina yksilöinä ja tulkita aineistoa sen mukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161–164.) Tutkimuksen tarkoitus ei ollut pyrkiä yleistämään saatuja tuloksia vaan tuoda ilmi isovanhempien kokemuksia.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston koko voi olla yhden tai useamman henkilön haastattelu, koska tutkimuksessa ei ole tarkoitus löytää tilastollisia säännönmukaisuuksia tai yhtäläisyyksiä. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston katsotaan olevan riittävä kun asiat alkavat toistaa itseään eikä haastatteluilla saada esiin uutta tietoa, tällöin puhutaan saturaatiosta. Saturaatiota käytetään ohjenuorana, joka määrittää riittävän aineiston määrän. (Hirsjärvi yms. 2009, 181–182.) Tärkeää on se, että aineistoa on riittävästi niin, että se kattaa tutkimusongelman. (Eskola & Suoranta 2005, 63).

4.4 Aineiston keruu

Valitsimme tutkimuksemme tiedonkeruumenetelmäksi teemahaastattelun, jonka toteutimme yksilöhaastatteluna. Haastattelussa oltiin suorassa vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa, mikä mahdollisti tiedonhankinnan suuntaamisen haastattelun aikana. Haastattelussa haastateltavan annettiin tuoda esille aiheeseen koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Haastattelussa esitettiin tarkentavia kysymyksiä tai pyydettiin tarkentavia selityksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 34–35.)

Tutkimuksen teoriapohjana käytettiin olemassa olevaa kirjallisuutta ja tutkimuksia. Tutkimuksen aineisto hankittiin haastattelemalla isovanhempia. Haastattelumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua, joka on ns. puolistrukturoitu haastattelu. Haastattelussa kysymykset olivat kaikille samat, haastateltava sai vastata kysymyksiin omin sanoin. Tarkennettuna haastatteluissa käytettiin fenomenologista haastattelua, joka on avoin, luonnollinen ja keskustelunomainen. Kysymykset laadittiin niin, että ne olivat kuvailevia, kertomuksenomaisia. (Aaltola & Valli 2001, 36).

Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluna, haastateltavan kotona tai heidän valitsemassaan paikassa. Teimme ennen varsinaisia haastatteluja muutaman esihaastattelun, jotta saimme testattua haastattelukäytäntöä ja hiottua haastattelutaitoja. Samalla näimme miten kysymykset toimivat ja tuliko esille jotain uusia kysymyksiä. (Eskola & Suoranta 2005, 88).

Laadullisessa tutkimuksessa yksikin tapaus tutkimuskohteena voi riittää, kun tavoitteena on kohteen ymmärtäminen. Siten tutkittavien määrä ei ole oleellinen, vaan saatu aineisto ratkaisee. (Hirsjärvi ym. 2009, 181.) Haastattelimme yhteensä 6 isoäitiä ja yhtä isoisää. Haastateltavamme olivat iältään noin 40–75 vuotiaita. Haastateltavat hankimme kertomalla opiskelukavereille, omille vanhemmille ja tutuille opinnäytetyömme aiheesta. Heidän kautta saimme tietoomme potentiaaliset isovanhemmat haastateltavaksi. Valitsimme haastateltavaksi isovanhempia, joilla oli kokemusta lasten terveydenhuollosta. Luvan haastattelun tekemiseen antoivat haastateltavat itse, koska he olivat täysivaltaisia aikuisia ihmisiä.

Sovimme haastatteluista isovanhempien kanssa puhelimitse ja he saivat päättää paikan missä haastattelu tehdään. Pääasiassa haastattelut tehtiin isovanhempien kotona, kahden isovanhemman kohdalla haastattelu tehtiin heidän työpaikalla, rauhallisessa paikassa. Haastattelun alussa pyrimme luomaan miellyttävän ja vapautuneen ilmapiiri keskustelemalla ennen varsinaiseen aiheeseen menemistä muista asioista kuin varsinaisesta tiedonkeruusta. Nauhoitimme haastattelut puhelimen muistiin.

Haastattelut sujuivat hyvin ja ylimääräisiä keskeytyksiä ei haastattelujen aikana tullut. Myös haastattelujen nauhoitukset onnistuivat ensimmäisellä yrityksellä. Kaksi isovanhempaa eivät halunneet haastattelua nauhoitettavan, joten kirjasimme heidän haastattelunsa mahdollisimman tarkasti ylös paperille. Aikaa haastatteluihin kului yhteensä 45 minuuttia. Litteroimme haastattelut ja litteroitua tekstiä syntyi yhteensä 11 sivua.

5 AINEISTON ANALYSOINTI

5.1 Aineiston käsittely

Aineiston analysoinnin aloitimme purkamalla keskustelut ja kirjoitimme ne puhtaaksi eli litteroimme aineiston. Tutkimuksen analysoinnissa tavoitteena on kuvata haastateltavan kertomus mahdollisimman alkuperäisesti ja samalla tulisi nähdä mikä on tutkimuksen kannalta olennaista. Tutkittavan ilmaisujen ymmärtäminen hänen näkökulmasta selviää vasta useiden kuuntelu ja lukukertojen jälkeen. (Aaltola & Valli 2001, 38). Litteroinnin suoritimme tietokoneella siten, että tallensimme jokaisen haastattelun omaksi tiedostoksi ja kirjoitimme haastattelut sanasta sanaan. Litteroidusta haastatteluaineistosta pyrimme löytämään kaikki tutkimuskysymysten kannalta olennaiset asiat, joille muodostimme pelkistetyt ilmaisut. Päädyimme sisällönanalyysiin, koska sen avulla voi kuvata haastattelujen sisältöä sanallisesti. Tavoitteenamme oli jäsentää ja tiivistää saamamme aineisto yhtenäiseksi informaatioksi.

5.2 Sisällönanalyysi

Deduktiivisessa sisällönanalyysissä kategoriat määritellään aikaisemman tiedon perusteella ja niihin etsitään aineistosta sisältöjä, jotka kuvaavat niitä. Tällöin edetään yleisestä yksityiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 115.) Deduktiivinen lähestymistapa on teorialähtöistä, jolloin luokittelu perustuu aiemmin luotuun viitekehykseen. Se voi olla käsitejärjestelmä tai teoria. Ensimmäinen vaihe sisällönanalysoinnissa on rungon muodostaminen. Analyysirunko voi olla strukturoitu, jolloin kerätään vain ne asiat aineistosta, jotka sopivat analyysirunkoon. Analyysirungon sisälle muodostetaan aineistosta erilaisia luokituksia tai kategorioita noudattaen induktiivisen sisällönanalyysin periaatteita. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113.) Induktiivisen ja deduktiivisen sisällönanalyysin ero tulee abstrahoinnissa, jossa aineistosta syntyneet teoreettiset käsitteet ovat jo olemassa teoreettisessa viitekehysessä, kun taas induktiivisessä sisällönanalyysissä teoreettinen käsite muodostetaan tutkimusaineiston pohjalta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 117).

Aineiston analysoinnissa käytimme sisällönanalyysia, jolloin pyrimme kuvamaan tutkimustuloksia sanallisesti. Sisällönanalyysin tavoitteena on saada aiheesta tiivistetty ja yhtenäinen kuvaus, jonka avulla voidaan tehdä johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103). Valitsimme sisällönanalyyseistä teorialähtöisen sisällönanalyysin, jolloin aineiston analyysiä ohjaa esimerkiksi jokin teema. Teemahaastattelumme sisälsi tutkimuskysymysten pohjalta laaditun haastattelurungon (liite 1) mukaiset kysymykset. Kysymykset käytiin läpi jokaisessa haastattelussa. Haastatteluissa kysymykset etenivät liitteen 1 mukaisessa järjestyksessä, sillä se oli johdonmukainen ja eteenpäin vievä tapa käsitellä tutkimusaihetta ja se helpotti löytämään saman sisältöiset vastaukset analysoitavaksi.

Aineiston analyysin aloitimme lukemalla vastaukset useaan kertaan huolellisesti läpi. Kirjoitimme vastaukset puhtaaksi tietokoneella. Leikkaamalla ja liimaamalla etsimme kullekin haastattelukysymykselle kuuluvat vastaukset, jolloin saimme kunkin haastateltavan isovanhemman vastaukset saman kysymyksen alle. Tämän jälkeen pelkistimme vastausten ilmaisuja ja analyysirungon avulla pelkistetyt ilmaukset jaoteltiin alaluokkiin, jonka jälkeen alaluokat yhdistettiin yläluokkiin (taulukko 1).

Alaluokista muodostui viisi yläluokkaa, joita olivat isovanhempien negatiiviset ja positiiviset kokemuksen lastenlasten terveydenhuollosta, isovanhemmat perheen voimavarana, isovanhempien oma aika ja isovanhempien saama palaute vanhemmilta. Näistä luokista saimme vastaukset tutkimuskysymyksiimme isovanhempien kokemuksista lastenlasten terveydenhuollosta ja millainen voimavara isovanhempi on perheille.

Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka	Tutkimuskysymys
<i>positiivinen oli</i>	Henkilökunnan käytös asiallista	Positiivinen kokemus	Isovanhempien koke- muksia lasten tervey- denhuollosta
<i>hyväksytty mukaan</i>			
<i>tasavertaista kohtelua</i>			
<i>kannustavaa ja asial- lista</i>	Henkilökunta asian osaa- vaa		
<i>äidille puhuttiin</i>			
Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka	Tutkimuskysymys
<i>äitiä ei huomioida</i>	Henkilökunta ei huomioi äitiä	Negatiiviset koke- mukset	Isovanhempien koke- muksia lasten tervey- denhuollosta
<i>isovanhempi syrjäyttää äidin</i>			
<i>isovanhemman rooli olla kuuntelijana, äiti te- kee päätökset lapsen hoidosta</i>	Henkilökunta kertoo lap- sen hoitotoimenpiteistä isoäidille ei äidille		

Taulukko 1. Sisällönanalyysiprosessi: tutkimuskysymys 1

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa tarkastelemme haastatteluista saatuja tuloksia. Esittelemme tulokset sisällönanalyysin avulla saatujen luokkien mukaan, joita ovat isovanhempien kokemukset lasten terveydenhuollosta, isovanhemmat perheen voimavarana, isovanhempien oma aika ja isovanhempien saama palaute vanhemmilta. Tutkimus toteutettiin syksyn 2014 aikana.

6.1 Haastateltavien taustaa

Isovanhemmat jakautuivat lähes tasaisesti työssäkäyviin ja eläkeläisiin. Haastateltavat isovanhemmat olivat hyvin aktiivisia ja heillä oli paljon harrastuksia myös vapaa-ajalla. Haastatteluissa olleiden isovanhempien lastenlasten lukumäärä oli 2–10 lasta ja ikähaarukka oli 1–14 vuotta. Isovanhemmat asuivat joko samalla paikkakunnalla tai maksimissaan 70 kilometrin päässä perheestä. Isovanhemmat olivat käyttäneet lastenlapsia neuvolassa, erikoissairaanhoidossa, päivystyksessä ja hammaslääkärissä.

Tutkimuksessa mukana olleista isovanhemmista suurin osa oli tekemisissä lastenlasten ja perheiden kanssa päivittäin tai vähintään viikottain. Lähellä asuvan isovanhemman on helpompi olla mukana useammin perheiden arjessa ja auttaa lastenlasten hoidossa lyhyelläkin varoitusajalla. Pitempikään matka ei ole este isovanhemmille olla lastenlastensa kanssa tekemisissä lähes päivittäin. Isovanhemmat ovat yhä nuorempia ja hyväkuntoisempi kuin aikaisemmin, joten tapaamiset lastenlasten kanssa on helppo järjestää ja lastenlapsia on helppo kuljettaa mm. heidän harrastuksissaan.

6.2 Isovanhempien positiivisia kokemuksia terveydenhuollosta lastenlasten kanssa

Isovanhemmat olivat käyttäneet lastenlapsiaan terveydenhuollossa yhdestä käyntikerrasta kymmeneen kertoihin. Enimmäkseen isovanhemmat olivat kokeneet hoitohenkilökunnan ammattitaitoiseksi ja asiansa osaavaksi. Hoitohenkilökunnan käytös oli ollut hyvin asiallista ja kannustavaa. He kokivat, että käytös on samanlaista kuin jos jompikumpi vanhemmista olisi ollut käyttämässä lastaan terveydenhuollossa. Isovanhemmat olivat kokeneet tullessa hyväksytyksi mukaan lastenlastensa terveydenhuoltoon ja hoitohenkilökunnan pitävän siitä, kun isovanhempi osallistuu lapsen hoitotoimenpiteisiin.

”Varmaan samanlaista kuin ois ollu äiti tai isä käyttämässä”

”Hoitajasta näki että se tykkäs kun olin mukana”

Nykyaikana isovanhemmat ovat yhä enemmän mukana lapsiperheiden arjessa ja he tukevat vanhempia monella tapaa. Isovanhemmat olivat usein vanhemman mukana sairaalassa tukemassa vanhempaa mm. lapsen sairastuessa. Isovanhemmat antavat vanhemmille neuvoja ja tukevat heidän ratkaisuaan jättäen kuitenkin päävastuun hoidon etenemisestä vanhemmille.

6.3 Isovanhempien negatiivisia kokemuksia terveydenhuollosta lastenlasten kanssa

Tuloksissa nousi esille hoitohenkilökunnan välinpitämättömyys nuorta äitiä kohtaan. Osa isovanhemmista koki välinpitämättömyyden äitiä kohtaan johtuvan ainoastaan hoitohenkilön persoonasta, kun taas osa koki välinpitämättömyyttä ainoastaan erikoissairaanhoidossa. Osa isovanhemmista koki oman sanansa otettavan vakavammin, kuin nuoren äidin, liittyen mm. lapsen perusteelliseen tutkimukseen. Isovanhemmat kertoivat negatiivisena kokemuksena sen, ettei hoitohenkilökunta huomionnut äitiä heidän ollessa mukana. Näissä tilanteissa asioista puhuttiin lähinnä isovanhemmalle ja äiti jäi sivuun: *Ko ollaan niin mulle puhutaan ja äitille ei sillain”*

Isovanhemmat ovat käyttäneet lapsenlapsiaan terveydenhuollossa yksin ja osa yhdessä vanhemman kanssa. Isovanhemman käyttäessä yksin lastenlastaan terveydenhuollossa hoitohenkilökunta on josakin tapauksissa olettanut hänen olevan lapsen vanhempi ja isovanhempi on joutunut korjaamaan henkilökunnan käsitystä.

6.4 Isovanhempi voimavarana

Perheet eivät pärjäisi ilman isovanhempia. Isovanhemmilta saatu tuki on ensiarvoisen tärkeää. Isovanhemmat auttavat vanhempia lasten kasvatuksessa ja tukevat heitä taloudellisesti. Isovanhemmat ovat voimavara perheelle ja kokevat lastenlastensa kanssa vietetyn ajan antavan voimaa myös heille itselleen.

Isovanhemmuus koetaan suurelta osin ihanimmaksi asiaksi mitä voi olla. Lastenlapset antavat isovanhempien elämään tarkoitusta ja lastenlastensa avulla he kokevat olevansa hyödyksi perheelle. Isovanhemmat hoitavat mielellään lastenlapsiaan. Lastenlapset ovat isovanhemmille niin tärkeitä, että he ovat valmiita siirtämään omat menonsa auttaakseen lastenlasten hoidossa ja tukeakseen perhettä: *”Mielellään hoijetaan ja aina ollaan valmiita ottaan ja siirtään omat menot”*

6.5 Isovanhemman oma aika

Isovanhemmat olivat hyvin aktiivisia, osa vielä työelämässä. Näin ollen heille oli tärkeää myös oma hyvinvointi ja harrastukset. Vaikka lastenlapset ovat tärkeitä, tarvitsevat isovanhemmat myös omaa aikaa. Isovanhemmat kokivat, että välillä on hyvä ottaa etäisyyttä lastenlapsiin oman jaksamisensa kannalta. Heidän mielestään isovanhemmuuden helppous on siinä, että he voivat antaa lastenlapset vanhemmilleen kun he itse väsyvät: *”jos ne rupiaa taakalta tuntuun niin sitte mummu pakkaa tavaransa ja lähtee kotia”*

Osa isovanhemmista oli kokenut päivittelyä siitä että, miten he jaksavat ja viitsivät viettää niin paljon aikaa lastenlastensa kanssa. Nämä isovanhemmat olivat sitä mieltä, ettei lastenlasten kanssa vietetty aika ole keneltäkään pois: *”jos meillä ei ois nuita lapsenlapsia niin mitä me kahestaan tökötettä josaki”*

6.6 Isovanhempien saama palaute vanhemmilta

Suurin osa isovanhemmista oli saanut positiivista palautetta perheiltä. Vanhemmat kiittävät isovanhempia avun annosta arkipäivän asioissa. Isovanhemmat saavat myös perheiltä apua tarvittaessa: *”Jeesiä molemmin puolin”*.

Isovanhemmat ovat tärkeitä vanhemmille ja heidän perheilleen. Vanhemmat kysyvät neuvoja isovanhemmilta ja ovat kiitollisia heiltä saamasta tuesta ja avusta. Isovanhemmista on paljon apua lasten kyydityksissä päiväkodista tai koulusta kotiin sekä harrastuksiin. Esille nousi myös se, miten erilailla isovanhemmat olivat tekemisissä lastensa kanssa. Isovanhemmat tapaavat osaa lastenlapsistaan lähes päivittäin, kun taas toisia nähdään harvemmin, asiaan vaikuttavat välimatkat isovanhemman ja perheen välillä. Näin ollen kauempana asuvilta lapsilta saama palaute oli harvinaisempaa, kuin niiltä joita isovanhemmat tapasivat lähes päivittäin

Negatiivisena asiana tuli esille se, että isovanhemmilta saatua apua pidettiin itsestään selvyytensä ja palautteen antamista vähäisenä: *”Kuopuksia molemmat eivät silla lailla ossaa arvostaa”*. Isovanhemmat kokivat saavansa enemmän palautetta tyttäriältään, kuin pojiltaan. Tutkimuksessa nousi esille myös se, että tytärien kanssa tulee enemmän ristiriitoja päivittäisissä asioissa, erityisesti silloin kun ollaan tiiviisti tekemisissä. Isovanhemmat kuitenkin kokivat tilanteet asiaan kuuluvana ja pyrkivät antamaan perheille tilaa heidän sitä halutessa.

7 POHDINTA

7.1 Tutkimuksen ja tulosten pohdintaa

Suomessa isovanhemmuutta käsittelevää, tieteellisesti tutkittua tietoa on hyvin vähän. Isovanhemmuuden merkitys on vasta viime aikoina noussut esille suurien ikäluokkien tultua isovanhemmiksi. Pääasiassa tutkimustietoa isovanhemmuudesta ja isovanhempien merkityksestä perheille löytyy mm. opinäytetöiden ja Pro Gradujen muodossa.

Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää isovanhempien kokemuksia lastenlasten terveydenhuollosta ja voimavarasta perheelle teemahaastattelun avulla. Tutkimuksen tavoitteena oli saada isovanhempien kokemuksista sellaista tietoa, jota voidaan hyödyntää perhehoitotyössä ja terveydenhuollossa.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen isovanhempien kokemuksista lastenlasten terveydenhuollossa emme aikaisempaa tutkimustietoa löytäneet, joten tehtävä teorian osalta oli hieman haastava. Jonkin verran on tutkittu niin lasten kuin vanhempien kokemuksia terveydenhuollosta ja hoitotyöstä, mutta isovanhemmista ei ole mainintaa. On varmasti paljon isovanhempia, jotka käyttävät lastenlapsiaan terveydenhuollossa, mutta he ovat jääneet huomiotta. Toiseen tutkimuskysymykseemme isovanhempien voimavarasta perheelle löytyi tutkimustietoa enemmän.

Tutkimuksen edetessä meille selvisi, että haastattelemamme isovanhemmat käyttävät melko vähän lastenlapsiaan terveydenhuollossa yksin tai yhdessä äidin kanssa. Siitä johtuen tutkimusaineistomme oli terveydenhuollon osalta melko suppea. Pääpaino lastenlasten hoidossa isovanhemmilla oli kotona tapahtuva lastenhoitoapu, päiväkodista hakeminen ja lasten vieminen heidän harrastuksiinsa. Lapsen pidempi aikainen sairaus, useat lääkärikäynnit ja sairaalassaolojaksot vaikuttivat tutkimuksessamme siihen oliko isovanhemmilla kokemuksia lasten terveydenhuollosta. Haastateltavien valinnalla oli näin

ollen suuri merkitys tulosten saamisessa. Enemmän aineistoa isovanhempien kokemuksista lasten terveydenhuollosta olisimme varmasti saaneet, jos olisimme ottaneet mukaan esim. lasten erikoissairaanhoidon ja sen kautta kyselleen mahdollisia haastateltavia.

Vaikka toteutettu kysely oli pienimuotoinen eikä sen vastauksista voida vetää laajempia tai yleisempiä johtopäätöksiä, voidaan kuitenkin todeta, että isovanhemmat ovat tärkeä tuki perheille ja pääasiassa kohtelu terveydenhuollossa on ollut positiivista. Vaikka hoitohenkilökunnan tulisi kohdella asiakkaita tasapuolisesti ja tasa-arvoisesti, kaikki huomioon ottaen, oli kyseessä sitten isovanhempi tai vanhempi lapsen kanssa poikkeuksiakin aina löytyy, ihmiset ovat omanlaisia persoonia. Hyvä asenne ja vuorovaikutustaidot ovat terveydenhuollossa kaiken a ja o.

Isovanhempien mielestä lastenlasten hoitaminen on ihanaa ja he osallistuvat mielellään lastenlasten hoitamiseen. Lapsen sairastuessa isovanhemmat voivat auttaa perhettä hoitamalla kotiin jääneitä sisarusia, jolloin vanhemmat voivat osallistua sairaan lapsen hoitoon sairaalassa ja olla mukana lapselle tehtävissä tutkimuksissa. Jos hoitajaksoista tulee kuitenkin liian pitkiä isovanhemmat uupuvat, he tarvitsevat myös omaa aikaa. Tavallista väsymystä vaikeampi asia on isovanhempien tunne liiallisesta hyväksikäytöstä. Myös liikaa vanhempien ehdoilla hoitaminen tai vanhempien kiittämättömyys avusta aiheuttavat isovanhemmissa arvottomuuden tunnetta. (Rotkirch & Fågel 2010, 41–42.) Isovanhemmuus ei ole vain sukulaissuhde, se on paljon enemmän. Jokainen sukupolvi siirtää seuraavalle sukupolvelle elämän malleja, arvoja ja tapoja.

Opinnäytetyössä pyrimme käyttämään vain luotettavia lähteitä. Emme käyttäneet englanninkielistä aineistoa, koska aineiston luotettavuus olisi voinut kärsiä vääränlaisesta tulkinnastamme. Käytimme apuna muiden opinnäytetöiden lähdeluetteloja luotettavuuden perusteena. Kirjastosta lainasimme isovanhemmukseen ja lapsiin liittyvää kirjallisuutta. Pro gradu tutkielmat löysimme internetin kautta.

Alusta alkaen, aiheemme on tuntunut haastavalta, ja turhautumista on esiintynyt opinnäytetyötä tehdessä. On ollut haastavaa saada aineisto kasaan. Opinnäytetyön edetessä huomasimme keskittävämme vain isovanhemmuuden tutkimiseen. Emme saaneet opinnäytetyötä etenemään liian suppean teorian vuoksi, joten laajensimme näkemystämme lasten hyvinvointiin ja perhehoitotyöhön.

7.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksessa tulee huomioida eettisyys aineiston keräämisessä. Tutkittavalle kerrotaan tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet ja korostetaan vastaamisen vapaaehtoisuutta. Kerrotaan myös, miten aineisto kerätään ja miten tutkimusaineistoa käsitellään niin, ettei tutkittavien henkilöllisyys paljastu vaan anonyymiteetti säilyy. Tutkimuksessa kunnioitetaan tutkittavan ihmisarvoa, loukkaamatta ketään. Eettisesti hyvä tutkimus edellyttää, että tutkimus ei sisällä puutteellista tai epärehellistä tietoa.

Tutkimusta tehdessä on myös tärkeää, että tutkija on puolueeton. Tutkijan pitää kuunnella tutkittavaa omana itsenään eikä suodattaa hänen kertomustaan oman kiinnostuksen ja oletuksen läpi. Tutkittavan sukupuoli, ikä, uskonto tai virka-asema ei saa vaikuttaa tulokseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 135–136.) Tutkimuksessa emme pyri yleistettävyyteen vaan ilmiön kuvaamiseen, joka tutkimuksessamme on isovanhempien kokemukset lasten terveydenhuollosta ja voimavarasta perheille.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa se, että aineisto on kerätty teemahaastattelulla, ja näin on voitu esittää tarkentavia kysymyksiä sekä selvittää epäselviä kohtia haastattelutilanteessa. Näin on saatu mahdollisimman kattavat ja todenmukaiset vastaukset haastattelukysymyksiin. Haastattelusta saadun aineistonlaadun luotettavuuden vuoksi haastattelut suoritettiin yksin. Näin haastattelutilanne oli meille molemmille helpompi ja selkeämpi.

Haastattelun luotettavuuteen pyrimme valikoimalla haastateltaviksi sellaisia henkilöitä, joilla oli tietoa tutkittavasta asiasta. Mielestämme tärkeää oli myös se, että kokemukset eivät olleet kovin vanhoja, mikä olisi voinut vääristää muistikuvia ja siten vaikuttaa tutkimustuloksien luotettavuuteen. Pyrimme

tekemään haastattelu tilanteesta rauhallisen, jotta haastateltava pystyisi keskittymään haastatteluun ja saisimme mahdollisimman laadukkaan tallenteen haastattelusta. Haastattelussa annoimme haastateltavalle aikaa vastata kysymyksiin ja olemaan johdattelematta keskustelua johonkin tiettyyn suuntaan. Litteroimme haastattelun sanasta sanaan, jotta saimme molemmat käsityksen haastattelun kulusta. Hyvälaatuinen tallenne ja tarkka ja säännönmukainen litterointi vaikuttavat yhtenä osana tutkimuksen luotettavuuteen. (Hirsjärvi & Hurme, 2004, 85.)

Opinnäytetyömme luotettavuutta lisää se, että olemme pyrkineet hyödyntämään vain ensisijaisia lähteitä ja olemme soveltaneet lähdekritiikkiä lähteiden valinnassa. Opinnäytetyössämme olemme pyrkineet käyttämään mahdollisimman uutta lähdeaineistoa. Luotettavuuden lisäämiseksi käytimme tulosten esittämiseen suoria lainauksia haastateltavien puheesta. Näin tuloksista välittyi parhaiten haastateltavien alkuperäinen näkemys ja lukijalle välittyi käsitys perusteista, joilla päädyttiin saatuihin tuloksiin.

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä eli reliabiliutta ja validiutta arvioidaan eri tavalla kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tutkija selostaa tarkasti tutkimuksen toteuttamisen joka vaiheen. Tämä lisää tutkimuksen luotettavuutta. Aineiston tuottamisen olosuhteet, esimerkiksi haastattelun olosuhteet ja paikat, tulisi kertoa aina selvästi ja totuudenmukaisesti. Haastatteluista tulee kertoa myös niihin käytetty aika sekä tutkijan oma itsearviointi haastattelutilanteesta. (Hirsjärvi ym. 2008, 232–233.) Koska meillä ei ollut aikaisempaa kokemusta teemahaastattelun tekemisestä saattoi se vaikuttaa saatuun aineistoon. Olisimme voineet oikeilla jatkokysymyksillä saada syvällisempää tietoa tutkittavan kokemuksista. Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttivat myös kahden haastateltavan kieltäytyminen haastattelun nauhoittamisesta, koska emme voineet kirjoittaa haastattelua sanasta sanaan, jouduimme poimimaan haastattelusta vain pääkohdat.

Kylmä & Juvakka (2007, 127–128) jakavat laadullisen tutkimuksen luotettavuuden neljään eri kriteeriin, joita ovat uskottavuus, vahvistettavuus, refleksiivisyys ja siirrettävyys. Uskottavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkimus vastaa tutkittavien käsityksiä tutkimusaiheesta. Tutkimustuloksista voidaan keskus-

tella tutkittavien kanssa, jolloin saadaan vahvistus siihen, että tutkimustulokset ovat sellaiset, jotka tutkittava voi todeta paikkansa pitäviksi. Keskustelua voidaan käydä myös samankaltaisen aineiston parissa työskentelevien tutkijoiden kanssa. Tutkimuksen uskottavuutta voidaan vahvistaa myös aineistotriangulaatiolla. Siinä tarkoituksena on hahmottaa tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä erilaisista näkökulmista. Oleellista on, että tutkimuskysymys pysyy aina samana tutkimusryhmästä riippumatta.

Opinnäytetyöemme uskottavuutta lisää se, että kävimme haastattelumateriaalin useaan kertaan läpi ja keskustelimme asiasta yhdessä, jolloin saimme kahden henkilön näkemyksen asiasta. Yhteistyö välillämme sujui hyvin, eikä erimielisyyksiä tai eri näkemyksiä ilmennyt. Työn jako oli selkeä ja molemmat toivat oman panoksensa työhön. Pyrimme myös tulosten selkeään kuvaamiseen, joka takaa tutkimuksen lukijalle ymmärryksen tutkimuksen tekemisestä ja sen heikkouksista ja vahvuuksista.

Vahvistettavuudella tarkoitetaan koko tutkimusprosessia ja sen kirjaamista niin, että toinen tutkija voi seurata prosessia pääpiirteittäin. Vahvistettavuus laadullisessa tutkimuksessa on haastavaa, sillä eri tutkija voi saman aineiston pohjalta päätyä eri tulkintaan. Tämä ei kuitenkaan heikennä tutkimuksen luotettavuutta, vaan lisää monipuolista näkökulmaa tutkittavasta aiheesta. (Kylmä & Juvakka 2007, 129.) Olemme opinnäytetyössämme pyrkineet kuvailemaan tutkimusprosessin kulkua mahdollisimman tarkasti.

Refleksiivisyys on sitä, että tutkimuksen tekijä on tietoinen omista lähtökohdistaan tutkimuksen tekijänä (Kylmä & Juvakka 2007, 129). Meidän kokemattomuus laadullisen tutkimuksen tekemiseen ja sisällönanalyysi prosessin vieraus heikentävät tutkimuksen luotettavuutta. Haimme ohjausta opinnäytetyön tekemiseen opinnäytetyöpajoista ja perehdyimme laajasti tutkimuskirjallisuuteen, jotta pystyimme mahdollisimman luotettavasti raportoimaan tutkimustulokset. Opinnäytetyötä tehdessä pyrimme rehelliseen sekä hyvän tieteellisen käytänteen mukaiseen toimintaan.

Tutkimuksen siirrettävyydellä tarkoitetaan tulosten siirrettävyyttä suoraan muihin vastaaviin tutkimusasetelmiin. (Kylmä & Juvakka 2007, 129.) Tutkimuksemme vastaajajoukko on pieni, mikä vaikuttaa

siihen, että tulokset eivät ole yleistettävissä. Laadulliseen tutkimukseen vaikuttaa myös aina tutkimus-tilanne sekä tutkimukseen osallistujat. Näistä olemme pyrkineet kertomaan opinnäytetyömme osiossa aineiston keruu. Tuloksista ilmenee millaisia kokemuksia isovanhemmilla on lasten terveydenhuollosta ja voimavarasta perheille. Tätä tietoa voidaan hyödyntää samankaltaisissa tutkimuksissa, mutta tulokset eivät ole suoraan verrattavissa.

7.3 Johtopäätökset

Tutkimuksen ensimmäisenä tavoitteena oli saada tietoa siitä millaisia kokemuksia isovanhemmilla on lasten terveydenhuollosta ja toisena tavoitteena millaisena voimavarana isovanhemmat ovat perheille nyky-yhteiskunnassa. Tutkimusaihe on ajankohtainen ja on herättänyt mielenkiintoa terveydenhuollon ammattilaisten keskuudessa mm. siitä millainen vaikutelma isovanhemmille on jäänyt terveydenhuollon ammattilaisista ja heidän tuottamasta palvelusta. Tutkimustulokseen vaikutti selvästi se, oliko isovanhempi käyttänyt lastenlastaan erikoissairaanhoidossa perusterveydenhuollon lisäksi, vai ainoastaan perusterveydenhuollossa. Tuloksiin vaikutti myös se, oliko äiti isovanhemman mukana vai käyttikö isovanhempi lastenlastaan yksin terveydenhuollossa.

Tuloksista voidaan tehdä se johtopäätös, että enemmistö haastateltavista isovanhemmista oli tyytyväisiä perusterveydenhuollon palveluihin. Kun taas erikoissairaanhoidon tarvitsevien lasten isovanhemmat olivat laittaneet merkille, ettei nuorta äitiä huomioitu isovanhemman ollessa äidin ja lapsen mukana erikoissairaanhoidossa. Tutkimuksessa nousee esille kysymys onko nuoren äidin huomiotta jättäminen yleistä terveydenhuollossa?

Isovanhemmat kokevat olevansa iso apu ja voimavara lapsille ja lastenlapsille. Auttaminen tavallisissa arjen askareissa tuo iloa ja helpotusta perheelle sekä antaa paljon myös isovanhemmille, ja saa heidät tuntemaan oman työpanoksensa tärkeyden perheiden arjessa selviytymiseen. Voidaan olettaa, että perhe ja isovanhemmat ovat toinen toisilleen voimavaranlähde.

Oman tutkimuksemme lisäksi Anetjärvi-Villasen (2014, 35–36) opinnäytetyössä vanhempien voimavarat ja jaksaminen oli sivuttu isovanhempien osuutta perheen jaksamiseen ja arjen sujumiseen. Tulokset olivat samanlaisia kuin tekemässämme tutkimuksessa. Isovanhemmat koettiin tärkeäksi voimavaraksi. Myös isovanhempien asuminen lähellä ja eläkkeellä oleminen helpottivat perheen arkea, yhdessä olona isovanhempien kanssa. Saman tuloksen on saanut myös Maijala omassa Pro gradussa isovanhemmuus elämänvaiheena (2011, 57.)

Tuloksia voisi hyödyntää terveydenhuollossa siten, että hoitohenkilökunta kiinnittäisi huomiota omaa toimintaansa ja huomioisi myös nuoren äidin. Hoitohenkilökunnan ei tulisi myöskään pitää itsestään selvyytenä, että lapsen mukana on aina äiti tai isä, vaan se voi olla myös isovanhempi. On tärkeää, että isovanhemmuita ja isovanhempien antamaa tukea ei aliarvioitaisi yhteiskunnassa vaan heitä tulisi pitää tärkeänä osana perhettä.

Jatkotutkimushaasteena olisi mielenkiintoista lähteä selvittämään lasten erikoissairaanhoidon asiakaskunnan kokemuksia ja sitä miten paljon isovanhemmat käyvät lastenlasten kanssa erikoissairaanhoidon puolella. Mielenkiintoa herättää myös se, mikä aiheuttaa erikoissairaanhoidon puolella nuoren äidin syrjäytymisen, isovanhemman ollessa mukana. Asiaa voisi pohtia hoitohenkilökunnan kanssa, mikä aiheuttaa syrjäytymistä tai sen tunnetta nuorille äideille ja voisiko hoitohenkilökunnan asenteissa olla tarvetta muutokselle?

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uud. p. Tampere: Vastapaino.

Anetjärvi-Villanen, H. 2014. Vanhempien voimavarat ja jaksaminen - kun perheessä on erityistä tukea tarvitseva lapsi tai lapsia. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, ylempi AMK. Opinnäytetyö. Viitattu 29.1.2015, https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/79704/anetjarvi-villanen_hannele.pdf?sequence=1

Dieckmann, M. 2002. Ikiomat isovanhemmat : kokemus, viisaus, elämäntaito. Klaukkala: Recallmed.

Eräsaari, L. 2002. Moderni mummo. Gerontologia 16 (1). Viitattu 26.3.2014, <http://elektra.helsinki.fi.ezp.oamk.fi:2048/se/g/0784-0039/16/1/modernim.pdf>.

Eskola, J. & Suoranta J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Fågel, S. 2010. Isovanhemmuutta sukupolvien ketjussa - kurkistus suurten ikäluokkien lapsuuteen. Rotkirch, A.; Söderling, I. & Fågel, S. 2010. Farkkumummoja ja pehmoaareja – uusia ikkunoita isovanhemmuuteen. Väestöliitto. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 52 – 67.

Haavio-Mannila, E. 2009. Sukupolvien ketju: suuret ikäluokat ja sukupolvien välinen vuorovaikutus Suomessa. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Hartikainen, M. 2013. 2000-luvun mummot ja papat. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu-tutkielma. Viitattu 8.12.2014, <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41530/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201305221745.pdf?sequence=1>.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2004. Tutkimushaastattelu. – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Ijäs, K. 2004. Isovanhemmat muutosten keskellä. Helsinki: Kirjapaja.

Ijäs, K. 2006. Ikääntyvän ihmissuhteet. Helsinki: Kirjapaja.

Juhela, T. 2006. Isovanhempien antama tuki ja lapsiperheen arjessa selviytyminen. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitos. Pro gradu-tutkielma. Viitattu 27.10.2013,

<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/93803/gradu01308.pdf?sequence=1>

Juurakko, S. 2010. Lapsiperheen sosiaalisen tuen kulttuurinen jäsentymisen. Jäsenkategoria analyttinen tutkimus hyvinvointineuvolan vastaanoton vuorovaikutuksesta. Tampereen Yliopisto. Sosiaalitutkimuksenlaitos. Pro gradu-tutkielma. Viitattu 14.12.2014, <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/82142/gradu04727.pdf?sequence=1>.

Kinnunen, S. 2006. Kun pesä tyhjenee. Kauniainen: Perussanoma.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy. 127–129.

Maijala, E-L. 2011. Isovanhemmuus elämänvaiheena. Lapin yliopisto. Kasvatustiede. Pro gradu-tutkielma. Viitattu 29.1.2015, <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/101136/Maijala.Eeva-Leena.pdf?sequence=2>.

Maijala, H., Helminen, M., Heino-Tolonen, T. & Åstedt-Kurki, P. 2011. Äkillisesti sairastuneen lapsen perheen ja hoitohenkilökunnan näkemyksiä saadusta ja annetusta avusta. Tutkiva Hoitotyö Vol. 9 (4), 14–21.

Numminen, P. 2005. Avaa ovi lapsen maailmaan. Tampere: Pilot-kustannus OY. 10–11.

Olenius, J. 2011. Perhekeskeisyys lastenhoitotyössä. Metropolia ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 18.1.2015, <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/39081/Perhekes.pdf?sequence=1>

Pelkonen, I. 2014. Isovanhemmat Suomessa. Väestötutkimuslaitos. Viitattu 8.12.2014, http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/isovanhemmuus/isovanhemmat-suomessa/

Peltomäki, P. 2014. Kotona asuvan ikäihmisen perheen hyvä vointi. Akateeminen väitöskirja. Tampereen Yliopisto. Viitattu 10.12.2014. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96167/978-951-44-9524-3.pdf?sequence=1>

Rantala, A. 2002. Perhekeskeisyys – Puhetta vai todellisuutta. Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu-tutkielma. Viitattu 13.1.2015,

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25455/9789513940447.pdf?sequ>

Reivinen, J. & Vitikainen, S. 2013. Suomen akatemian tutkimusohjelma 2010-2013. Lasten ja nuorten hyvinvointi ja terveys. Skidi Kids. Viitattu 13.1.2015,

<http://www.aka.fi/Tiedostot/Tiedostot/LAPSET/skidi-kids%20esite%20suomi.pdf>

Rotkirch, A. & Fågel, S. 2010. Sukupolvien välistä köydenvetoa. Rotkirch, A.; Söderling, I. & Fågel, S. 2010. Farkkumummoja ja pehmoaareja – uusia ikkunoita isovanhemmuteen. Väestöliitto. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 33–51.

Rotkirch, A., Söderling, I. & Fågel, S. 2010. Isovanhemmuuden merkitys korostuu. Rotkirch, A.; Söderling, I. & Fågel, S. 2010. Farkkumummoja ja pehmoaareja – uusia ikkunoita isovanhemmuteen. Väestöliitto. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 5–9.

Tanskanen, A.; Hämäläinen H. & Danielsbacka M. 2009. Moderni isoäitihypoteesi. Evoluutioteoreettinen tulkinta isoäideiltä saadusta lastenhoitoavusta. Yhteiskuntapolitiikka 74 (2009):4.

Tanskanen, A. 2014. Isovanhemmat, vanhempien lastenhankinta ja lasten hyvinvointi. Väestöliitto. Viitattu 18.1.2015,

<http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/e149fd2913f3d122fb1256a3c85c6290/1421574283/application/pdf/3674422/978-952-226-148-9.pdf>

Tontti, S. 2011. Isoäitien ja lastenlasten yhteydenpidon haasteita ja esteitä. Kasvatustieteet, käyttäytymistieteidenlaitos. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 8.12.2014,

<http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/073d7ef74009561b037fbef220a8ad03/1418028965/application/pdf/1965290/Pro%20Gradu%20tutkielma%20%28Sari%20Tontti%29.pdf>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5., uud. laitos. Helsinki: Tammi.

Vilen, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. Lapsuus erityinen elämäntaihe. 1.painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy. 12–13, 20, 60, 65, 72.

Yesilova, K. 2009. Ydinperheen politiikka. Gaudeamus Helsinki University Press.

Åstedt-Kurki, P., Jussila, A-L., Koponen, L., Lehto, P., Maijala, H., Paavilainen, R. & Potinkara, H. 2008. Kohti perheen hyvää hoitamista. 1.painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy. 43–46.

LIITE 1

Haastattelurunko

Omaelämäntilanne. Työssä, työtön, eläkkeellä, harrastukset

Lastenlasten määrä

Kuinka paljon tekemisissä lastenlasten kanssa

Miten isovanhempi kokee lapsenlapsensa (taakka/lahja)

Onko paljon käyttänyt lastenlapsia esim. hammaslääkärissä, neuvolassa, vastaanotolla, millaisia kokemuksia

Perheen antama palaute isovanhemmalle

Millaisena voimavarana isovanhempi kokee olevansa perheelle ja toisinpäin